

1631

NINA Rapport

Naturtypekartlegging på Frysja (Oslo, Brekke, Akerselva)

Kartlegging i forbindelse med ny tursti på vestsida av Stilla

Egil Bendiksen

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er NINAs ordinære rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Naturtypekartlegging på Frysja (Oslo, Brekke, Akerselva)

Kartlegging i forbindelse med ny tursti på vestsida av Stilla

Egil Bendiksen

Bendiksen, E. 2019. Naturtypekartlegging på Frysja (Oslo, Brekke, Akerselva). Kartlegging i forbindelse med ny tursti på vestsida av Stilla. NINA Rapport 1631. Norsk institutt for naturforskning.

Oslo, 18. feb. 2019

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426- 3374-3

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Erik Framstad

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef Kristin Thorsrud Teien(sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Oslo kommune, Bymiljøetaten (Byutviklingsprosjekter)

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Brita Høyevsen, Harald Rapp Nilsen

FORSIDEBILDE

Elveskog med bl.a. svartor og skogsnelle © Egil Bendiksen

NØKKEWORD

Oslo, Akerselva, Frysja, Brekke, vassdrag, skog, flora, funga, bever, tursti, fremmedarter, konsekvensutredning

KEY WORDS

Norway, Oslo, River Akerselva, Frysja, Brekke, watercourse, forest, flora, fungi, beaver, trail, alien species, environmental impact assessment

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Torgarden
7485 Trondheim
Tlf: 73 80 14 00

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf: 73 80 14 00

NINA Tromsø

Postboks 6606 Langnes
9296 Tromsø
Tlf: 77 75 04 00

NINA Lillehammer

Vormstuguvegen 40
2624 Lillehammer
Tlf: 73 80 14 00

NINA Bergen

Thormøhlens gate 55
5006 Bergen
Tlf: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Bendiksen, E. 2019. Naturtypekartlegging på Frysja (Oslo, Brekke, Akerselva). Kartlegging i forbindelse med ny tursti på vestsida av Stilla. NINA Rapport 1631. Norsk institutt for naturforskning.

Frysjaområdet øverst langs Akerselva i Oslo er i årene framover gjenstand for omfattende boligutbygging. Kommunen ønsker i den forbindelse noe større grad av tilrettelegging i friområdene omkring. Blant annet ønskes å opprette en sammenhengende gangforbindelse på vestsida av elva fra Svensenga og opp forbi brua i Kjelsåsveien.

NINA er gitt i oppdrag å undersøke eventuelle verdifulle naturtyper som bør bevares, og vurdere hvor i området det kan være mulig å legge en gangsti med minst mulige konsekvenser for naturmangfoldet.

Det konkluderes med at eksisterende naturtypelokalitet i området er grundig beskrevet og dokumentert fra tidligere og at det ikke var noen biologisk grunn til å gjøre revisjoner i innhold eller avgrensning. Arealet er imidlertid variert, og ulike deler har vekslende grad av menneskelig påvirkning. Hele den aktuelle strekningen er delt inn i 7 segmenter og vurdert med hensyn til sårbarhet og lokalisering av stitrasé.

Som hovedpunkter påpekes at: 1) Fysiske inngrep i de smale, mer opprinnelig pregete elveskogspartiene bør unngås. 2) Stitrasé bør komme minst mulig i nærhet av beverhytte i segment 4, og dette punktområdet må også skjermes maksimalt ved bygging av ny gangbru. 3) Bryggestier bør helst unngås i beverens aktivitetsområder. 4) Sti bør primært legges lengst mulig inn fra elva, jf. foreslåtte alternativer. 5) Sti i dette siste bredere restområdet av natur langs øvre deler av Akerselva og med sine naturverdier, spesielt bever, bør være av minst mulig dimensjon, og maskinell opparbeidelse bør begrenses til der det ikke er eksisterende eller naturlige traseer eller at fysiske hindringer/annen tidligere opparbeidelse krever tiltak. 6) Fremmede arter bør bekjempes, og bruk av rene masser er viktig der det må gjøres spesielle tiltak.

To delområder er særlig verdifulle når det gjelder naturtyper. Et særlig interessant biologisk element er at området har en fast populasjon av bever, som er sårbar overfor forstyrrelser. Inngrep som fremmer mye ferdsel for nær beverbiotopen kan føre til at arten forsvinner herfra. Det påpekes at det allerede er godt tilrettelagt for ferdsel og rekreasjon på østsida av elva og at det er lett tilgang, særlig ved at det skal bygges ny bru.

Egil Bendiksen, NINA, Gaustadalleen 21, NO-0349 Oslo.
e-post: egil.bendiksen@nina.no

Abstract

Bendiksen, E. 2019. Nature type mapping at Frysja (Oslo, Brekke, River Akerselva) in connection with new path. NINA Report 1631. Norwegian Institute for Nature Research.

The area of Frysja along the upper part of River Akerselva will in the coming years be subject to extensive housing construction. In this connection, the municipality wants to improve accessibility to the surrounding recreation areas. Among other things it is desired to establish a continuous footpath at the western side of the river, from Svensenga and up past the bridge over the road Kjelsåsveien.

NINA is asked to investigate possible valuable habitat types which should be conserved and consider where in the area it would be possible to place a footpath with the least possible consequences for the diversity of nature.

It is concluded that the existing nature type locality in the area has already been thoroughly described and that there was no biological reason for revisions in content or delimitation. However, the area is diverse and different parts have varying degrees of human impact. The whole section is divided into 7 segments and assessed for vulnerability and localization of the path.

The main points are: 1) Physical interventions in the narrow river forest areas should be avoided. 2) The path should avoid the vicinity of beaver cabin in segment 4 as much as possible, and this area must also be shielded as much as possible when building a new walkway. 3) Built-up trails should preferably be avoided in the beavers' areas of activity. 4) The path should primarily be laid as far as possible from the river. 5) The path in the last wider remnants of nature along upper parts of River Akerselva, with its nature values, especially beavers, should be of the smallest possible dimension, and use of machines should be limited to places where there are no existing or natural possibilities for a path or where physical barriers require action. 6) Alien species should be combated, and the use of clean masses is important where special measures have to be taken.

Two parts of the area represent especially valuable habitat types. One interesting biological point is that the area has a regular settlement of beavers, which is vulnerable to disturbance. Actions that promote increased human traffic too close to the beaver habitat may lead to the species leaving the area. It should be noted that the east side of the river is already well suited and accessible for walking and recreation, especially as a new bridge will be built.

Egil Bendiksen, NINA, Gaustadalleen 21, NO-0349 Oslo.
e-post: egil.bendiksen@nina.no

Innhold

Sammendrag	3
Abstract	4
Forord	6
1 Innledning.....	7
1.1 Formål og oppdragsbeskrivelse	7
1.2 Historikk	7
2 Resultater med vurdering av delområder	9
2.1 Detaljkartlegging av naturtypen i ulike segmenter langs elva	9
2.1.1 Segment 1	11
2.1.2 Segment 2	14
2.1.3 Segment 3	15
2.1.4 Segment 4	17
2.1.5 Segment 5	18
2.1.6 Segment 6	21
2.1.7 Segment 7	22
2.2 Tiltaksliste for forebygging og forhindring av skade ved inngrep i området.....	24
2.3 Forvaltningsrelevante artsfunn	25
3 Oppsummering og diskusjon.....	26
4 Referanser	28
Tillegg	29

Forord

NINA har på oppdrag for Bymiljøetaten, Oslo kommune, utført biologisk kartlegging i naturområder på Akerselvas vestbredd på Frysja. Dette har sammenheng med at det ønskes en gangforbindelse i form av opparbeidet sti i forbindelse med planlagt boligutbygging i området.

Hoveddelen av feltarbeidet ble foretatt av undertegnede 23. og 31. aug. 2018, da vegetasjonen fortsatt var godt utviklet, med en liten tilleggsbefaring for undersøkelse av vedboende sopp 23. okt. Det ble imidlertid totalt sett for både mark- og vedboende sopp en dårlig soppsesong på sørøstlandet (sør for Lillehammer), som følge av den ekstreme tørkesommeren 2018, med for begrensede nedbørsmengder også etter at regnet kom (fra 28. juli) i de sørligste delene i Oslofjordsområdet.

Vi takker for godt samarbeid med kommunens kontaktpersoner.

Oslo, februar 2019
Egil Bendiksen

1 Innledning

1.1 Formål og oppdragsbeskrivelse

NINA er gitt følgende oppdrag, gjengitt fra oppdragsbeskrivelsen:

«Frysjaområdet er under transformasjon for byutvikling og det vil i årene fremover bygges og fortettes. Overordnet plan for Frysja (veiledende plan for offentlig rom) utarbeidet av Plan- og bygningsetaten viser planene for området» (**figur 1**). «Det er et ønske om å tilrettelegge i større grad for ferdsel og tilgjengelighet ned mot elva, som vil medføre inngrep i den eksisterende kantvegetasjonen og sumpområdet. Det foreligger foreløpig ingen detaljerte planer, men det er blant annet ønske om å etablere en stiforbindelse for å oppnå en sammenhengende gangforbindelse på vestsiden av elva mellom gangbroen i sør og ny bro som er planlagt lenger nord. Hensikten med en naturtypekartlegging i området er å avdekke spesielt verdifulle naturtyper som bør bevares og synliggjøres hvor i området det er muligheter for å legge en gangsti med minst konsekvenser for naturmangfoldet. Vegetasjonen på vestsiden av Akerselva er i dag lite berørt og det er ikke tilrettelagt for ferdsel.»

Oppdraget omfatter følgende punkter:

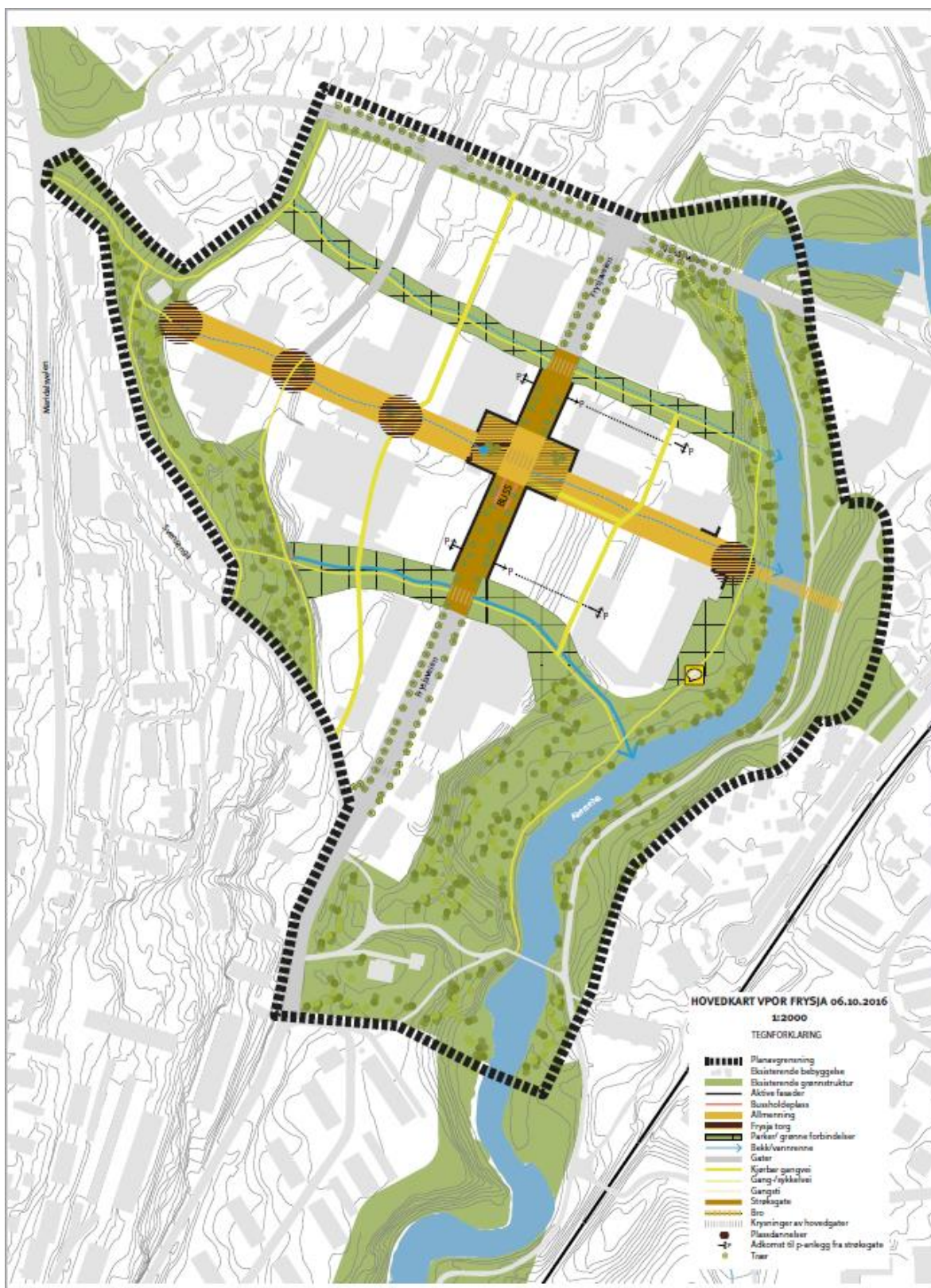
- Detaljkartlegging av naturtyper innenfor planavgrenset område.
- Tiltaksliste for forebygging og forhindring av skade ved inngrep i området.
- Tekstlig notat med oppsummering og anbefaling. Notatet kan inneholde anbefalte traaseer som utgjør minst skade for naturverdiene og eventuelt områder man finner som er spesielt sårbare for inngrep.
- Spesielle forvaltningsrelevante artsfunn skal koordinatfestes og angis i rapporten.
- En eldre, foreliggende naturtypekartlegging i Frysjaområdet skal revideres basert på metoder fastsatt av Miljødirektoratet (DN-håndbok 13 med reviderte faktaark).

Naturtypelokaliteten er fra tidligere beskrevet i stor detalj, sammensatt i 2017 av data fra flere tidligere prosjekter, se **Tillegg**. Detaljert gjennomgang av det aktuelle arealet nå i 2018 viste at beskrivelsen står fullt og helt ved lag, og at det ikke har skjedd noen nyere inngrep som endrer grenser eller innhold i teksten. Videre at helheten av området er viktig for verdivurderingen og at beskrivelse og avgrensning bør beholdes uendret i Naturbase. Imidlertid er en detaljkartlegging for best å oppfylle formålet med oppdraget foretatt ved å dele den aktuelle elvestrekningen inn i 7 segmenter med detaljomtale knyttet til mulig trasévalg for tursti.

1.2 Historikk

Arealet hører opprinnelig under gården Brekke (tun og hovedbygning samt stabbur fortsatt intakt, Kjelsåsveien 186), omtalt allerede på 1300-tallet. Den sørlige delen av undersøkelsesområdet har muligens vært under plassen Svensenga (Frysjaveien 25), utskilt etter 1903. Brekke var del av Nordmarksgodset og med mye næringsaktivitet i form av sagbruk og møller knyttet til fossefallene. Her langs Stilla kan det imidlertid være rester igjen av det gamle jordbrukslandskapet.

Området ble vegetasjonskartlagt i 1979 i regi av Oslo helseråd (Kummen & Larsson 1981). Det ble gjort en relativt detaljert undersøkelse av Akerselva med inndeling av mindre delområder av Ytrehorn & Rui (1996). Sist ble midtre og nordlige deler undersøkt av Høitomt (2017) i forbindelse med planer for ny skole i Frysjaveien 31.

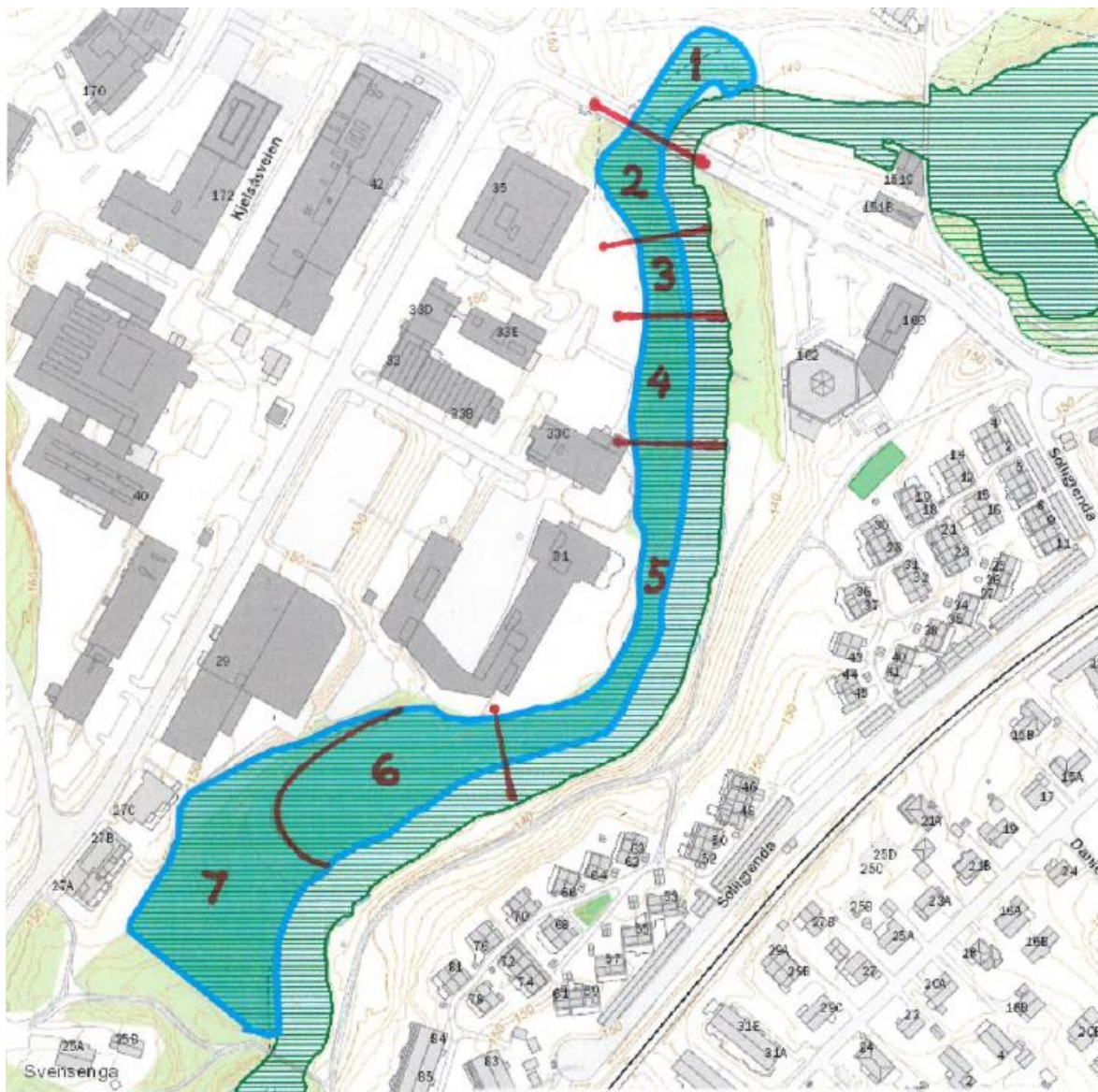

Figur 1. Avgrensning og planskisse over området (Kilde: Bymiljøetaten).

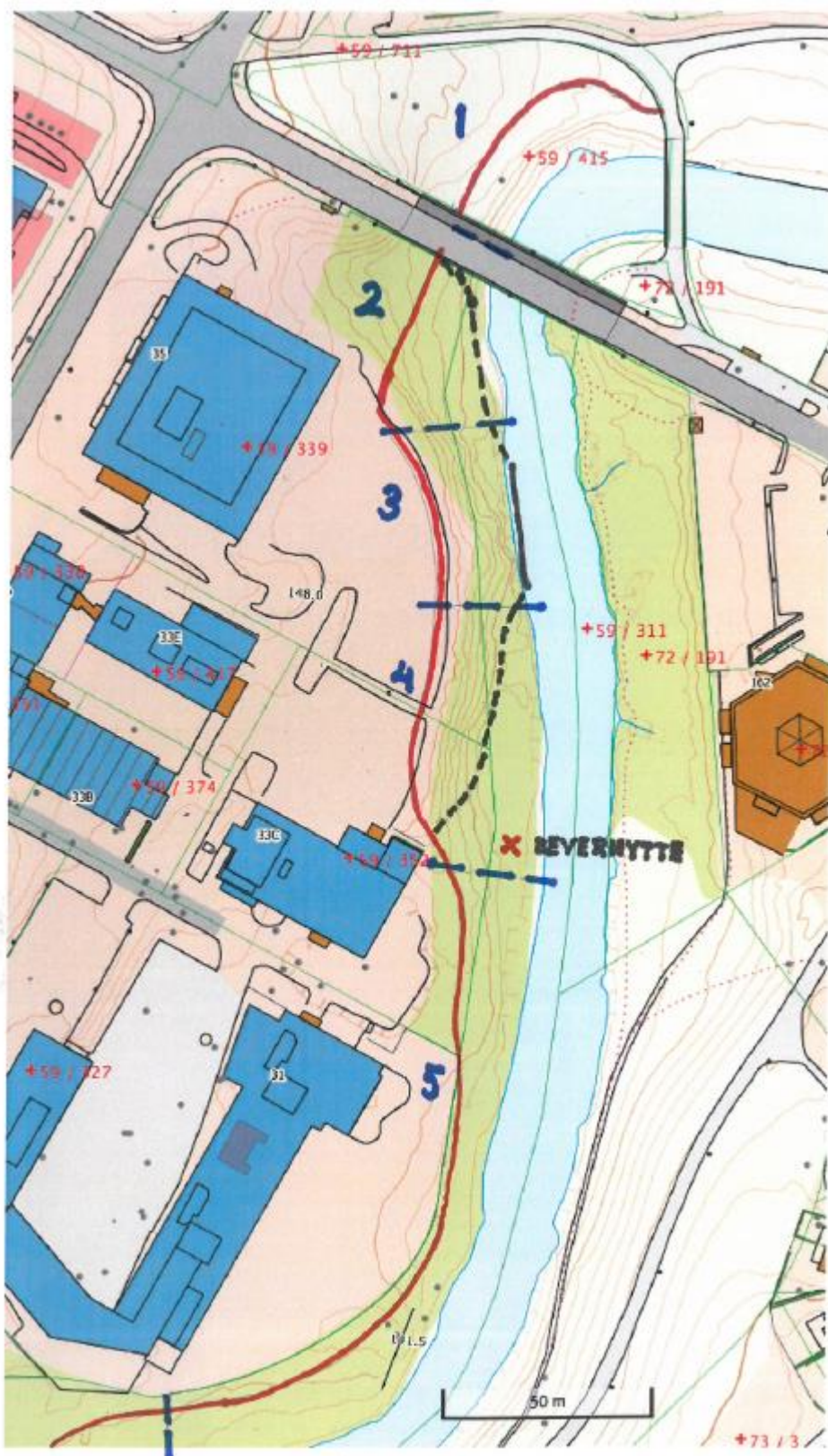
2 Resultater med vurdering av delområder

Elvestrekningen er her, ut fra undersøkelser av vegetasjonen, blitt inndelt i segmenter, nummerert ovenfra og nedstrøms (figur 2-4).

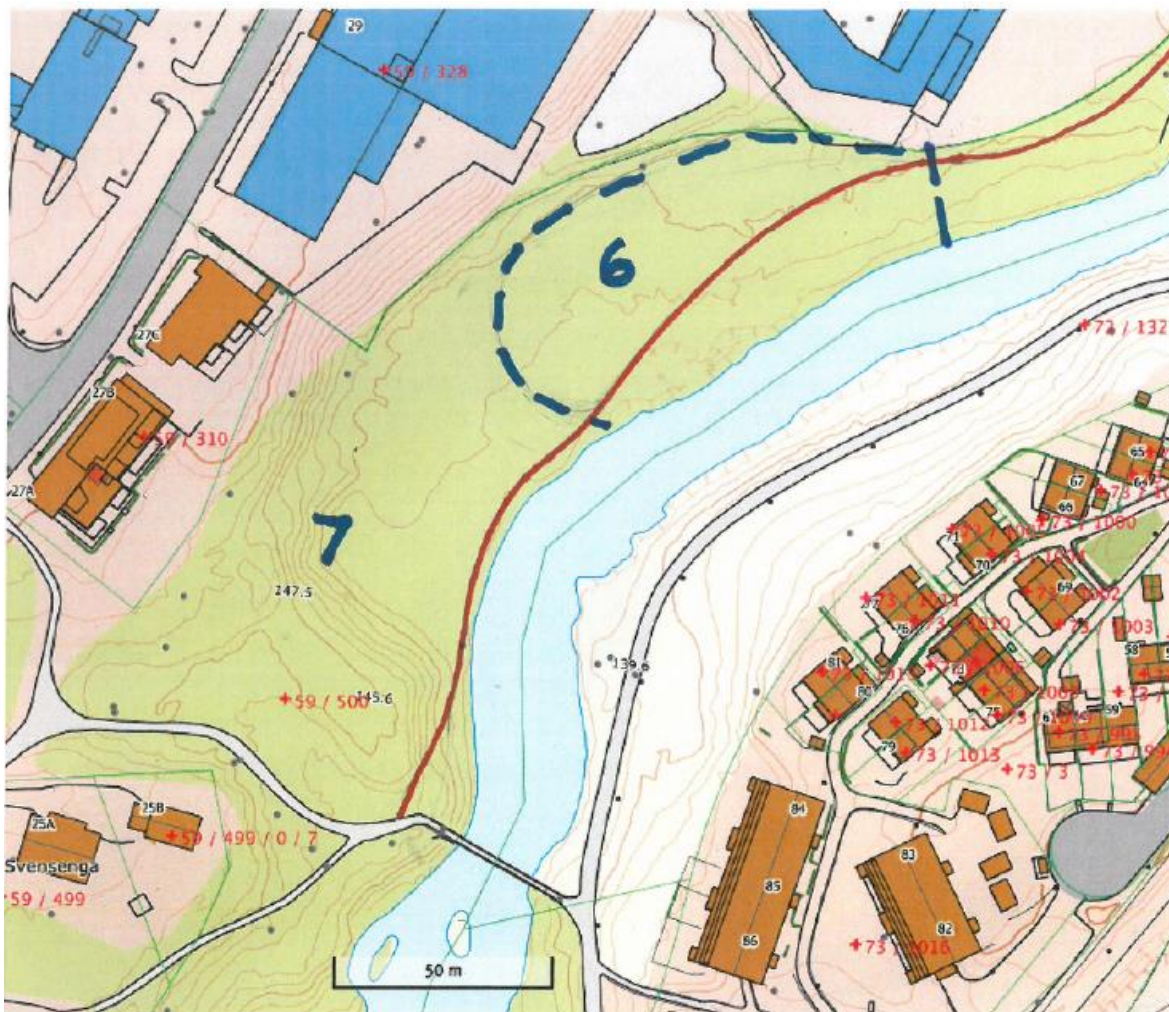
2.1 Detaljkartlegging av naturtypen i ulike segmenter langs elva

Figur 2. Undersøkelsesområdet og inndeling i ulike segmenter langs elva.

Figur 3. Øvre del av undersøkelsesområdet. Rød strek anbefalt trasé.

Figur 4. Nedre del av undersøkelsesområdet. Rød strek anbefalt trasé.

2.1.1 Segment 1

Vegetasjons- og terrengbeskrivelse

Dette omfatter området nord for Kjelsåsveiens kryssing av Akerselva nord til gangbru (**figur 5-7**). Dette utgjør den nordligste delen av sammenhengende skogvegetasjon på vestsida av denne delen av Akerselva, før et parti med plen helt ned til elva tar over fram til Stillafossen lenger oppstrøms. Naturtypearealet kan deles i 1) Flommarksvegetasjon nærmest elvestrengen, 2) en brattskråning opp fra elva og 3) et slakere øvre parti.

Flommarksvegetasjonen utgjør ei lomme som dekker noe over halvparten av strandsonen her, og er dominert av skogsivaks og delvis skogrørkvein, og ellers: mjødurt, vasshøymol, fredløs, åkersnelle og ørevier.

Den bratte lia er et lite gråorskogsparti med stort sett relativt yngre, slankere trær, men noen få spredte store trær opp i over 40 cm brysthøydiameter. Undervegetasjonen er svært sparsom, med mer tilfeldige innslag av bl.a. rips, små ask og mjødurt og et større midtre treløst parti med ugraspreg; skvallerkål (dominant), bringebær, kratthumleblom og nyperose sp.

Et slakere øvre parti er et rent kulturprodukt som fungerer som en buffer: en plantet «skog» av lind (foreløpig med slanke stammer) og et feltsjikt helt dominert av små ask og et belte med skvallerkål nærmest sti.

Verdi- og trasévurdering

På det gamle vegetasjonskartet (Kummen & Larsson 1981) er hele arealet kartlagt som park-arealer og grøntanlegg. Man må likevel anta at de største oretrærne i lia kan ha vært der som ungrær for nær 40 år siden og at det kan ha vært ei smal stripe med trær og busker nærmest elva. Men hele arealet kan ha vært omformet av utfylling i større eller mindre grad. Arealet nærmest elvestrengen synes således å være mest naturlig og ha størst verdi.

Uansett synes det her mest naturlig at framtidig tursti sammenfaller med en sti som allerede går her i dag og som ligger litt innpå platådelen og med fint utsyn over elvelandskapet. Denne fører også naturlig inn mot flata under brua til Kjelsåsveien. Skråningen vil uansett være altfor bratt for noen stitrasé uten betydelige terrenginngrep i nedre del der skogen har potensial til å kunne bli en mer sluttet elveskog.

Figur 5. Segment 1, fotografert fra gangbru lengst nord og mot Kjelsåsvei-brua over Akerselva. Sumpvegetasjonspartiet sees midt på strekningen (Foto: EB, aug. 2018).

Figur 6. Segment 1. Fra oversida av dagens sti; plantet lind og undersjikt av små ask (Foto: EB, aug. 2018).

Figur 7. Segment 1. Oreskogen i brattskråningen ned mot elva, fotografert ovenfra (Foto: EB, aug. 2018).

2.1.2 Segment 2

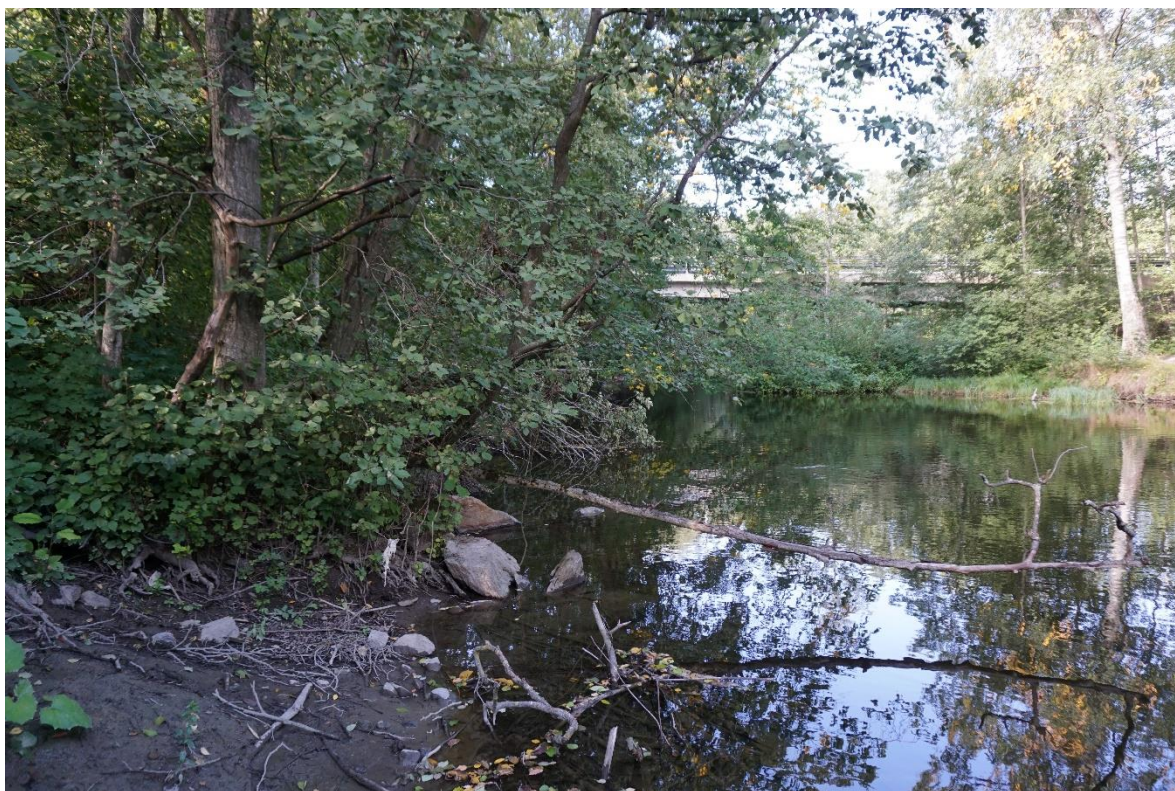
Vegetasjons- og terrengbeskrivelse

Området utgjør en kort, relativt slak strekning sørover fra brua til Kjelsåsveien og fram til der bratt skråning tar over nedstrøms nedenfor Frysjavaen 35 (**figur 8, 9**). Dette er gråor-heggeskog, som det også er angitt som på vegetasjonskartet fra 1979. Den er ung og krattpreget nærmest brua, men til dels grovstammet og med mye dødved i hoveddelen. Som undersjikt vokser det rikelig med hegg, og det er også innslag av bjørk og rogn samt også yngre alm og ask. I feltsjiktet finnes viktige mengdearter sølvbunke, markjordbær, mjødurt og hundegras; ellers kratthumleblom, skogburkne og broddtelg. I busksjikt vokser foruten nevnte treslag også rips.

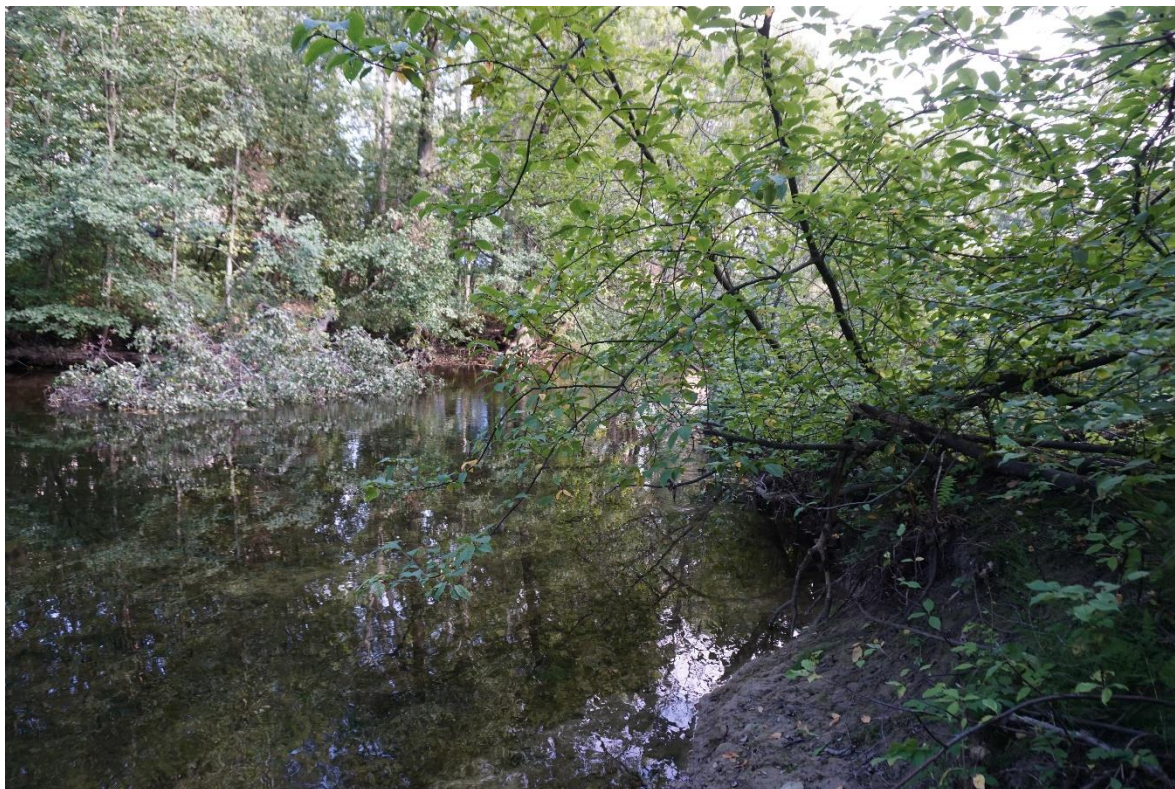
Verdivurdering og trasévurdering

Mye av arealet er en velutviklet og dødvedrik gråor-heggeskog, skjønt mesteparten befinner seg ovenfor flomsonen og må anses som et umodent suksesjonsstadium etter jordbruksepoken. Det kan heller ikke utelukkes at arealet så nær stor veibru og bedrifter kan ha vært utsatt for masseforflytning, men terrenget synes naturlig. Uansett vil det i tilfelle inngrep være en verdifull restaureringsbiotop. Det er mye søppel der, som bør fjernes.

Isolert sett er området slakt, og det ligger vel til rette for en stitrasé der det allerede i dag er tendens til en stidannelse i fortsettelse av det flate partiet under brua. Den sørlige delen må imidlertid enten trekkes opp mot toppflate eller ned til elvebredd avhengig av hvordan man velger å forsere det bratte segment 3, se kap. 2.1.3. Naturverdien til delområdet isolert kommer ikke i konflikt med tursti.

Figur 8. Segment 2, like sør for Kjelsåsvei-brua (Foto: EB, aug. 2018).

Figur 9. Segment 2, like sør for Kjelsåsvei-brua (Foto: EB, aug. 2018).

2.1.3 Segment 3

Vegetasjons- og terrengbeskrivelse

Området utgjør ei bratt skråning ut fra næringstomt i Frysjaveien 35 (**figur 10, 11**). Foran bygning med mange bedrifter er det ei stor planert flate med oppstilling av store lastebiler og containere, oppstilt helt ute på kanten, noe som er kilde til masse søppel nedover i lia (trolig bl.a. dels fra åpne containere utsatt for vind). Skråningen består trolig av fyllmasser i alle fall nesten ned til elvekanten. De nærmeste meterne kan være opprinnelig terreng, der det er ei stripe med moden gråor-heggeskog med noen grove gadder. Her er det rikelig med rips og flere mindre ask. I bekkekannt vokser mye hestehov. Selve skråninga er mer krattpreget.

Verdivurdering og trasévurdering

Bortsett fra nærmeste strandsone har arealet begrenset verdi bortsett fra at det bidrar til sammenhengende lauvskog langs elva. Skulle tursti føres like på innsida av elvekanten ville det bli et uheldig inngrep som sammenfaller med den smale, slakere og mer naturlig pregete stripa langs elvestrengen. Her kunne man således tenkt en bryggevei langs stranda som et godt alternativ. Problemet er imidlertid at man da må føre denne opp i det slakere segment 4, kort vei nord for der det er ei beverhytte, og som utgjør det sentrale området for beverstammen som lever i området. Dette problemet oppstår enten man lager en strandsti eller en bryggesti. Som alternativ kunne man føre stitraséeen nordfra opp på platået. Dette ville i tilfelle betinge at noe av platået omdisponeres fra nærings- til friluftsmål og at det også inkluderes et belte rundt stien som gjør nærmeste omgivelser mer tiltalende enn i dag.

Figur 10. Næringsareal med containere og biler på oversida av segment 3 (Foto: EB, aug. 2018)

Figur 11. Strandsone, segment 3 (Foto: EB, aug. 2018)

2.1.4 Segment 4

Vegetasjons- og terrengbeskrivelse

Den elvenære halvdel av dette segmentet er et flatere parti, 8-10(-15) m bredt, som kan klassifiseres som en gråor-askeskog og hvor man kan se en tydelig kildepåvirkning (**figur 12, 13**). (På vegetasjonskart 1979 er den klassifisert som gråor-heggeskog sammen med elveskogen nord til veibrua.) I tresjiktet er det både store og mindre asketrær, gråor, spredt eller i klynger, og ute langs elvekant også svartor. Hegg vokser rikelig, og det inngår også bjørk, osp og spisslønn. I feltsjikt vokser bl.a. slyngsøtvier, skogsnelle, åkersnelle, stornesle og enghumleblom. Det er også et stort parti med kvitbladtistel. Bunnsjiktet er stedvis sterkt dominert av lundveikmose (*Cirriophyllum piliferum*). Sør i dette segmentet, på sletta i vannkanten, ligger rimelig utilgjengelig og med fullt av læger, ei beverhytte (UTM NM 99100 48930), i aktiv bruk på undersøkelsestidspunktet. (I nærheten var det et kamuflasjetelt tilhørende en person som har fulgt beveren her gjennom tre år, påtruffet under feltarbeidet).

Den bratte skråningen opp til næringsarealet kan, som for segment 3, være helt eller delvis fyllskråning. I segmentet har det også for noen år siden gått et lite ras, hvor det er dannet en liten odde ut i elva og hvor det i bakkant også har erodert videre et stykke bakover. Her dominerer bringebær, og det er mye småask. Mot elva er det tette bevoksninger med krypsleie og skog-sivaks. Andre steder er det også et svakt belte med kvasstarr ytterst.

Verdivurdering og trasévurdering

Dette er det biologisk mest verdifulle partiet på den aktuelle elvestrekningen, med den best bevarte naturlige skogen kombinert med beverhytte, opplagt sentral for lokal beverstamme, som nettopp holder til langs den aktuelle elvestrekningen som utgjør planområdet. Terrengmessig kunne man lagt en sti gjennom segmentet som en fortsettelse av bryggesti langs segment 3, men dette ville medføre sterk risiko for at beverhytta blir forlatt samt at man da ville ført traseen rett gjennom den mest verdifulle skogen, som allerede utgjør en svært smal sone. Om man skulle etablere en tursti, synes en trasé ytterst på plataet inne på dagens næringsareal (fortsettelse av tilsvarende for segment 3) å være å foretrekke.

Figur 12. Segment 4, beverhytteområdet (Foto: EB, august 2018)

Figur 13. Segment 4. Dødvedik gråor-askeskog (Foto: EB, aug. 2018).

2.1.5 Segment 5

Vegetasjons- og terrengbeskrivelse

Fra nordgrense til dette segmentet og sørover er man over på en mer kulturlpåvirket strekning, der det bare er en kortere og slakere skråning fra indre plen- eller engarealer ut til elvekanten (**figur 14-16**). Det er ytterst en smal sone med gråor-heggeskog med noe ask, men også med sterkt bjørkeinnslag, inkludert store trær, kanskje delvis plantet. Mange av gråortrærne er også kraftige og trolig gamle. I elvekanten er det også flere store svartortrær, og det er innslag av yngre alm.

Karakteristiske arter er bringebær, skogsnelle, skogburkne, rips, skogsvinerot, krossved og også mye liljekonvall (samt innslag av hassel øvre del), og det er en liten odde med skogsvaks, skog-rørkvein, fredløs, mjørdurt og kvasstarr. Nær vannkant finnes også flaskestarr, bredt dunkjevle og skogsvaks. Innenfor den øvre delen er det en åpen plen med benker på elvesida av bygning i Frysjaveien 33c, mens den søndre delen (Volkswagen Norge/Møller, Frysjaveien 31) har gjerdet inn sitt uteareal med en skigard. Her er det først en smal engsone, men som sørover utvider seg til et noe bredere (10-15 m) engareal (del av naturtypelokaliteten). Vegetasjonen er temmelig ugraspreget med stornesle og åkertistel som viktige arter, videre bl.a. hundegras, geitrams og i fuktige deler mjørdurt og hestehov. I sør finnes også fremmedartene kanadagullris og fagerfredløs.

På mye av strekningen kan det være foretatt masseforflytninger også i eller nær kantsonen, og på skigardsstrekningen er det over en strekning på ca. 20 m en forbygning mot elveskråningen som det er fylt ut jord mot (arealutvidelse/erosjonsvern(?)). I dette segmentet kan også jordbruk med åker og eng ha strukket seg helt ut mot elvekanten.

Verdivurdering og trasévurdering

Uansett historikk er skogbeltet et verdifullt element, som naturlig rest eller restaureringsobjekt samtidig som engarealet utgjør et fint opplevelseselement (men uten store biologiske verdier i

seg selv). Her synes det klart – både terreng- og opplevelsesmessig og for å bevare skogskjermen – at stien bør gå i kanten av plenen i nord og følge utsida av skigarden og gjennom den bredere enga i sør, der det allerede er et svakt stifar, sikkert i bruk av noen som jobber på bedriftene i nærheten.

Det er imidlertid planer om at Volkswagen-bedriften, Frysjaveien 31, erstattes av ny skole (jf. Høitomt 2017). Da vil stitrasé kunne legges inn i utearealsplanene for denne. Stitrasé, men i enda større grad ny skole, vil kunne være vanskelig å akseptere for beveren i området, skjønt på dagen ligger beveren i hytta, og den kommer ut først om kvelden, i skumringen.

Figur 14. Segment 5, gammel gråor-heggeskog. (Foto: EB, aug. 2018)

Figur 15. Segment 5. Plenareal på innsiden av elvekantskog, utenfor bedrift, Frysjaveien 33C (Foto: EB, aug. 2018).

Figur 16. Segment 5. Engareal og plen innenfor skigard på innsiden av elvekantskog, Frysjaveien 31, der det er planlagt skole (Foto: EB, aug. 2018).

2.1.6 Segment 6

Vegetasjons- og terrengbeskrivelse

Dette er et åpent engareal, som med unntak av spredt gråor strekker seg helt ut til elvekanten (**figur 17**). Dette partiet kan være en naturlig rest etter jordbrukslandskapet, men ugraspreget i artssammensetningen forteller om oppløyning og tidligere åkerdrift, eventuelt også seinere masseforflytninger. Kanadagullris er delvis dominerende og åkertistel svært vanlig. Det er likevel et relativt stort artsmangfold, med bl.a. skogstorkenebb, marikåpe, gulflatbelg, perikum, stormaure, fuglevikke og i fuktige deler skogsivaks, vasshøymol, slyngsøtvier, mjøddurt, fredløs og skogrørkvein. Ytrehorn & Rui (1996) nevner også storveronika, lakrismjelt og skogflatbelg, som ingen av dem ble funnet i 2018. I bakkant er det ei fuktflate med maigull. En uttørket sidebekk eller grøft som kommer over sletta og med utløp omkring grensa mellom segment 5 og 6 tilsvarer en bekk som er oppført på kart over historiske bekker i Oslo (internett; www.akerselvasvenner.no). Denne ligger også inne i framtidig plan for området.

Verdivurdering og trasévurdering

Enga er verdifull innenfor en større helhet og del av naturtypelokaliteten, selv om den isolert sett høyst kan sies å ha lokal verdi (verdi C etter DN-HB 13- metodikk). Sammen med restengarealet i forrige segment er dette alt som er igjen av engareal etter jordbrukslandskapet i området. Det går allerede en liten sti gjennom enga, som nærmer seg elvestranda og blir mer tydelig mot sør. Dette vil være den naturlige traséen. Også her vil det kunne bli konflikt med hensyn til beverbio-topen. Et par steder går det en tydelig beversti vinkelrett opp fra elva og inn i enga. Det er også spor etter bever i form av gnag på stammer på innsida av enga, men ifølge Store norske leksikon består sommerføden for en stor del av urteaktige planter. Ifølge lokal beverekspert er denne sletta viktig beite. En mulighet ville være å legge stien i størst mulig bue inn på enga. En egen-skap som motvirker forstyrrelser er at beveren er mest aktiv om natten.

Figur 17. Segment 6. Gammelt engareal (Foto: EB, aug. 2018).

2.1.7 Segment 7

Vegetasjons- og terrengbeskrivelse

Området omfatter en skogdel og et sumpområde både på innsida av enga og videre sørover til gangbru og sørgrense for planarealet (**figur 18-20**). Det er som oppstrøms forrige segment gråor-heggeskog langs elva, mest med yngre preg, men også med innslag av grovere trær. Her er også store svartortrær og i lavere sjikt skogsnelle, fredløs og mjødukt. Både på vestsida opp mot bebygd areal og mot en rygg i sør er det relativt bratte skråninger, der førstnevnte har fyltingspreg og trolig utgjør relativt ung suksesjon. Her er inntegnet «fattig ødeeng» helt inn uten noe skog på vegetasjonskartet fra 1979, og det er i dag yngre lauvskog. Lia på sørsida er markert som lågurtgranskog. I tillegg i dag er det bare fire større grantrær her, resten er blanding av ulike lauvtrær, bl.a. alm, bjørk og mye hegg.

På flata i bunnen, før enga begynner, er det et halvåpent areal som er svært fuktig og med rik sumpskog (skogsivaks og bekkekarse (dominanter), slyngsøtvier, fredløs, bredt dunkjevle, vasshøymol, skogburkne, skogørkvein) og under fuktigere forhold enn denne sommeren også en liten dam (Høitomt 2017). Den delvis skog- og krattbevokste baksletta nord for dammen (dels gråordominert, dels halvåpen med stor selje, men også alm og svartor) har ulike høydenivåer, en steinhaug etc. samt ugraspreget vegetasjon. Dette bærer klart bud om at det her har vært flytting av jordmasser. Her er også funnet et par skudd av breiflangre (rødflangre, som er nevnt i naturtypebeskrivelsen, kan mynte på denne og være en feilbestemmelse, passer også dårlig med økologien).

Verdivurdering og trasévurdering

Arealet er en del påvirket, men har stor variasjon i topografi og naturtyper, inkludert rik sumpskog og (periodevis inntørket) dam. Det er et område med godt restaureringspotensial.

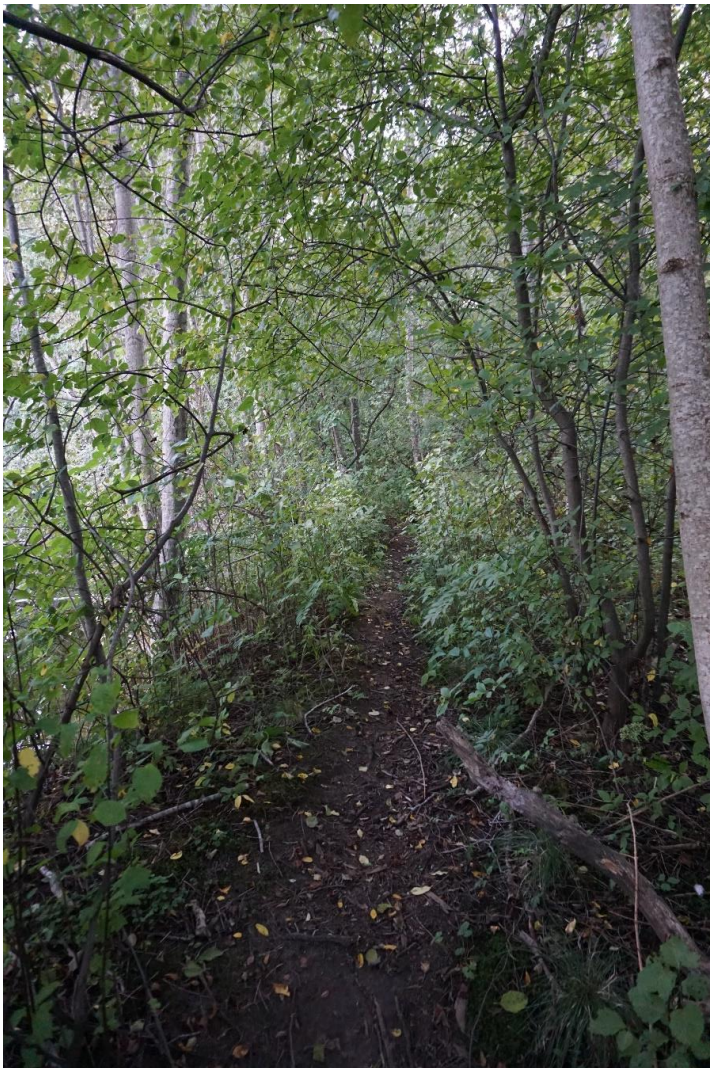
Ryggen i enden av sletta gir begrensninger i trasévalg, slik at her må uansett følges det som allerede er en ganske etablert sti gjennom gråor-heggeskogen langs elva. Det kommer også en liten sti gjennom passpunktet innerst, helt sørvest i naturtypelokaliteten, som fører ned på flata innenfor.

Figur 18. Segment 7. Sumpskog og uttørket dam etter tørkesommeren (Foto: EB, aug. 2018).

Figur 19. Segment 7. Spor etter bevergnag.

Figur 20. Segment 7. Dagens sti i skogen langs elva (Foto: EB, aug. 2018).

2.2 Tiltaksliste for forebygging og forhindring av skade ved inngrep i området

- Fysiske inngrep i de smale, mer opprinnelig pregete elveskogspartiene bør unngås
- Stitrasé bør komme minst mulig i nærhet av beverhytte i segment 4, og dette punktområdet må også skjermes maksimalt ved bygging av ny gangbru, jf. **figur 1**
- Bryggestier bør helst unngås i beverens aktivitetsområder
- Sti bør primært legges lengst mulig inn fra elva, jf. foreslåtte alternativer i **figur 3, 4**.
- Sti i dette siste bredere restområde av natur langs øvre deler av Akerselva og med sine naturverdier, spesielt bever, bør være av minst mulig dimensjon, og maskinell opparbeidelse bør begrenses til der det ikke er eksisterende eller naturlige traseer eller at fysiske hindringer/annen tidligere opparbeidelse krever tiltak
- Fremmede arter med høy og svært høy risiko bør bekjempes, og bruk av rene masser er viktig der det må gjøres spesielle tiltak

2.3 Forvaltningsrelevante artsfunn

Truede arter:

VU Alm, mange funn

VU Ask, vanlig i området, som store trær særlig i segment 4

Fremmede arter:

SE Kanadagullris, mange funn, dels dominerende i segment 5

SE Rødhyll, mange funn i området

HI Sibirkornell 1 funn, segment 6, elvekant

SE Alaskakornell, 1 funn, segment 6

SE Høstberberis, spredte funn i flere segmenter

SE Ullborre, spredte funn

3 Oppsummering og diskusjon

Området synes å representere det siste litt bredere restareal av natur og gammelt kulturlandskap langs øvre del av Akerselva, der øvrige arealer enten er bebyggt eller opparbeidet til plen eller parklandskap. Hele dette området er kartlagt som en samlet naturtypelokalitet, «Akerselva nord for Svensenga», klassifisert til verdi B – viktig i Naturbase.

Variasjonen og mangfoldet i dette som samlet område er en vesentlig faktor for at det tilskrives en slik verdi, mens flere delområder isolert sett ville fått lavere verdi. Eksempelvis ville det meste av segment 1 og fyllskråningspartier kunne gått helt ut. Segment 4 og sumpområdet i segment 7 vurderes å ha størst delområdeverdi. Av slike grunner er en oppdeling av lokaliteten i mindre naturtypelokaliteter vurdert som uheldig, og delverdier er derfor heller beskrevet innenfor en oppdeling av elvestrekningen i sju ulike segmenter. Her er det også gitt konkrete råd om stitrasé, inkludert diskusjon av ulike alternativer (kap. 2).

Det er allerede betydelig opparbeidelse av grøntarealer i dette området, inkludert på andre siden av elva på den aktuelle strekning, dit det vil bli enda lettere tilgjengelig med nye bru. Dette burde også gjøre det enklere mest mulig å beskytte et verdifullt natur-/restområde med et minst mulig inngrep – bortsett fra i bebygde deler, der det er aktuelt med endret arealbruk, jf. de aktuelle bedriftene i Frysjaveien. Det anbefales dermed at eksisterende stier langs sørligste del av segment 7 (elveskog) og segment 1 får ligge urørt som i dag og fungere som del av traseen.

Om det må gjøres noe maskinelt, finnes et godt eksempel på en skånsom opparbeidelse av trasé som følger naturlig topografi – turstien langs Fossumbekken fra Grorud jernbanestasjon og nedover til Alnaparken på Furuset (ca. 1,5 m bredde og med ytterligere gjenvoksing fra kantene).

Isolert sett ut fra registrerte verdier nå og tidligere og knyttet til flora og vegetasjon, ville en løsning med bryggestier langs stranda utenfor de mest sårbare og smale elveskogssoner, være en mulig løsning. Da ville man også unngå vanskelig og bratt terreng, som fyllskråninger (jf. segment 3). På den annen side innebærer bryggestier et sterkere inngrep i selve elvestrekningen, i det minste visuelt.

En kompliserende faktor er imidlertid beverens tilhold i området. Informasjon i form av brosjyrer over Akerselvas naturverdier forteller at arten har hatt tilhold her i flere tiår. En kanadier som ble påtruffet under feltarbeidet og som har studert beverfamilien på nært hold gjennom tre år, kunne fortelle at den holder til nettopp på strekningen fra gangbrua ved Svensenga og opp til beverhytta i segment 4, men ikke videre nord til brua. Dette stemmer med de gnag- og stiobservasjoner som ble gjort under feltarbeidet. Strekningen lenger ned ble ikke studert, men her er det kjent lokalt at beveren også har eller har hatt tilhold i nærmeste loneparti (stilleflytende parti i elva) nedenfor brua (Gunnar Halvorsen, pers. med.).

Beveren er var i forhold til menneskelig forstyrrelse, men kan åpenbart leve utmerket i områder med mye folk og bosetting bare det fins vann og noen grøntdrag der den fysisk kan få være i fred for mennesker. Ferdselen i dette området i dag synes minimal.

Beveren i Norge var så hardt beskattet og bekjempet at den på 1800-tallet var nesten utryddet og kun tilbake på Sørlandet med få dyr. Siden er den gjeninnført i andre landsdeler, inkludert Osloområdet/Østmarka i 1975. Det antas at beverstammen øverst langs Akerselva har spredt seg fra en stamme ved Dausjøelva nord for Maridalsvannet.

Det er således komplisert å sette noen objektiv verdi på denne beverstammen i forhold til påvirkning som åpner for mer ferdsel og som inkluderer fysiske inngrep. Man må imidlertid gå ut fra at det også opprinnelig har vært bever i dette stilleflytende elveområdet, som synes å være et svært godt beverhabitat fra naturens side. En rask googling av bever/Akerselva forteller også at

beveren er en attraksjon for dem som bruker området og at det er en viktig kvalitet som del av friområdene her.

Hvilke alternativer man velger, kan bli helt vesentlig for om det fortsatt vil være bever på denne lokaliteten. Ny skole og ny gangbru (**figur 1**) vil i seg selv kunne være viktige trusler for beverens tilstedeværelse. Man kunne tenke seg at den ville flytte beverhytta til en annen lokalitet på strekningen, men det spørs om det finnes noe annet egnet sted, siden dette er eneste sted av noe bredde der det er en videre flate mot elva og hvor det er rikelig med lauvtrær. I segment 5 og 6 er elveskogen svært smal til manglende, og i segment 7 går stien svært nær elva uten at det er andre gode alternativer, om man ikke skulle føre den inn fra sørvest på oversida av Svensenga (jf. nærmere omtale under segment 7).

En enkel tursti uten store inngrep på naturområdene vil i alle fall være et viktig bidrag til å redusere forstyrrelsene. Dette vil også kunne gjøre at ikke altfor mange mennesker ledes inn her, men at mange fortsatt primært vil bruke turveien på østsida (jf. f.eks. sykling, løping).

4 Referanser

Høitomt, L.E. 2017. Vurdering av konsekvenser for naturmiljø i forbindelse med planlegging av ny skole i Frysjavaen 31, Oslo kommune. BioFokus-rapport 2017-21. 23 s.

Kummen, T. & Larsson, J.Y. 1981. Vegetasjonskart Grefsen. – Oslo helseråd, kontoret for natur- og miljøvernsaker, Oslo.

Ytreshorn, O. & Rui, S. 1996. Botanisk diversitet ved Akerselva. Vurderinger av verneverdi og skjøtsel. Miljø- og næringsmiddeletaten, Oslo kommune, Oslo. 101 s.

Tillegg

Fra Naturbase: beskrivelse av naturtypelokaliteten:

Akerselva nord for Svensenga

ID	BN00064090
Naturtype	Gammel boreal lauvskog
Utforming	Gammel gråorskog
Verdi	Viktig
Utvalgt	Nei
Registreringsdato	18.10.2017
Tilstand	-
Modellert	Nei
Gjennomsnittsdyp	-
Forvaltningsplan	Nei
Forvaltningsavtale	Nei
Forvaltningsavtale inngått	-
Forvaltningsavtale utløper	-
Bruk	-
Påvirkningsfaktor	-
Verdibegrunnelse	Gammel boreal lauvskog på næringsrik mark. Ung-middelaldrende skog dominerer, men stedvis finnes ganske gamle og godt utviklede skogmiljøer. Deler av lokaliteten har en rik vedsoppfunga med relativt stort potensial for forekomster av rødlistede arter. Det er også noe potensial for forekomster av rødlistede insekter. Området spiller en viktig rolle for fugl og bever. Scorer høyt på størrelse, lavt på artsmangfold og middels på tilstand. Lokaliteten vurderes som viktig (B-verdi).
Innledning	Området er opprinnelig lagt inn og beskrevet av Bård Bredesen. Hele området er også beskrevet i Ytrehorn & Rui (1996) og er her delt inn i mindre delområder. BioFokus v. Lars Erik Høitomt undersøkte de nordre delene av lokaliteten høsten 2017 i sammenheng med konsekvensvurdering av den planlagte barneskolen ved Frysja. De nordlige delene langs Frysjaveien, nord for Svensenga, ble undersøkt i forbindelse med dette prosjektet. Beskrivelsen og naturtypeavgrensningen ble oppdatert. Kartlegging ble gjennomført ved bruk DN-13 metodikken og reviderte faktaark (Direktoratet for naturforvaltning 2007; Miljødirektoratet 2014). Rødlistekategorier følger nyeste utgave av Norsk rødliste for arter (Henriksen og Hilmo 2015). Fremmedartskategorier følger siste utgave av svartelista for arter (Gederaas m.fl. 2012).
Beliggenhet	Lokaliteten utgjør kantsonene langs Akerselva fra Kjelsåsveien i nord til Grefsen kapell i sør. Berggrunnen i området består i hovedsak av grefsensenytt (nordre deler) og hornfels (søndre deler) overdekt med tykk morene og tykke havavsetninger. Dette gir grunnlag for rike vegetasjonstyper. Lokaliteten regnes som det største og best utviklede løvskogsområdet langs Akerselva.
Naturtyper	Kantsonen langs elva kan i hovedsak kategoriseres som en gammel boreal lauvskog, noen steder med flommarkspreg. Utformingene gjelder i hovedsak gråor-heggeskog eller gråor-askeskog. Deler av området er tidligere klassifisert som en rikt utformet og fuktig edelløvskog (Bronger og Rustan 1983). Nærmest Svensenga er det fuktig sumpskog med små dammer, der det bla. gyter vanlig frosk (Bredesen og Gimse 2003). Beveren har felt endel trær i området. Nord for Svensenga dominerer gråor i tresjiktet. I tillegg finnes varierende innslag av hegg, selje, bjørk, svartor, alm, ask, hassel og kirsebær. Feltsjiktet er stedvis rikt med arter som mjødurt, enghumleblom, fredløs, skogsnelle, hestehov, sløke, sverdlilje, kratthumleblom, brunrot, skogstorkenebb, slyngsøtvier, markjordbær og bringebær.

Artsmangfold	Totalt 62 plantearter er registrert. Ask (VU-sårbar) og alm (VU) er stedvis vanlige innslag i tresjiktet. Sprøarve og rødflangre er observert i deler av området. I områder med mye dødved er også vedoppfugaen noe utviklet med arter som svartrandkjuke, røkkjuke, naftalinskinn, kløypvoporesopp, rødbrandkjuke, putekjuke og seljekjuke. Det er noe potensial for forekomster av rødlistede arter i denne artsgruppa. Området er en rik fuglebiotop (Dale m.fl. 2003) og er viktig for mange arter. Blant annet har fossefall, vintererle og nattergal (NT-nær truet) blitt observert. Man må også forvente at vegetasjonen er viktig for mange arter insekter og har potensiale for forekomster av rødlistede arter.
Påvirkning	Skogen langs elva varierer en god del i alder. På vestsiden av elva, nord for Svensenga, er gråor-heggeskogen ganske gammel, godt sjiktet, og har forekomster av en god del gamle løvtrær. Stor gamle trær av gråor har en brysthøydiameter (bhd) på opptil 50 cm. I tillegg har spredte trær av bjørk, ask og selje bhd på opptil 70 cm. Det er også en god del gamle gadder og læger av gråor og selje i skogen. I tillegg finnes noe liggende dødved av alm og bjørk. Det lille skogområdet som ligger aller lengst i nord, som består av dårlig utviklet elvekantvegetasjon, vurderes som det minst verdifulle. Kantsonen er flere steder påvirket av noe tynningshogst, tråkk og dumping av hageavfall. En god del turveier går langs Akerselva på denne strekningen, og flere steder finnes en god del slitasje på bunnvegetasjonen. Kantsonen er flere steder brutt opp av kryssende turveier og bilveier.
Fremmede Arter	Det er registrert en god del svartelistede arter i området, men mengden varierer i ulike strekninger langs elva. Syd i området finnes en god del parkslirekne (SE-svært høy risiko). Rett sør for Frysjaveien 31 finnes et åpent område med store mengder kanadagullris (SE). I tillegg er det registrert kjempespringfrø (SE), alaskakornell (SE), hagerips (SE) og rødhyll (HI-høy risiko) langs elvestrekningen.
Skjøtsel	I den grad en ønsker å opprettholde og utvikle naturverdiene, bør området bevares mest mulig urørt, der døde trær får ligge i fred og det ikke utføres tiltak i elveløpet eller kantsonen. Bygging av hytter bør begrenses noe slik at ikke verdifull trevegetasjon ødelegges. Stedvis er det noe dumping av hageavfall som er viktig at opphører slik at ikke fremmede arter sprer seg inn i skogen. Store forekomster av parkslirekne lengst syd i området bør bekjempes. Det samme gjelder funn i 2003 av en velvoksen forekomst av kjempespringfrø på et tipp-område rett på østsiden av Maridalsveien, der Karl Kjelsensvei treffer denne (Øyvind Traagstad pers. medd.). Det bør settes opp metallnetting rundt de største og eldste trærne, slik at ikke beveren feller disse. Restaurering av flomdammer ved oppgraving av masser vil ha en positiv innvirkning for amfibier. Se forøvrig notatet "Biologiske verdier og hensyn langs Akerselva" (Bredesen og Gimse 2003).
Landskap	Kantsonen er rest av en tidligere sammenhengende kantsone langs Akerselva som i takt med byutviklinga har blitt mer og mer fragmentert. Av flomforebyggende, diversitets- og erosjonsårsaker er skogen lang elva verdifull (Ytrehorn & Rui 1996) Området er også viktig som lufttrensere her like ved Store Ringvei, hvor lufta er temmelig forurensert.
Mangler	-
Totalareal (daa)	19,145
Kommuner	0301 (Oslo)
Kilder	<p>Navn: Bredersen, B. / tittel: / År:</p> <p>Navn: Dale, S. et al. / tittel: Guide til fuglelivet i Oslo og Akershus. Norsk ornitologisk forening, avd. Oslo og Akershus. 362 s. / År: 2001</p> <p>Navn: SFN-avdelingen, Friluftsetaten / tittel: Biologiske verdier og hensyn langs Akerselva. Notat 13.6.03. 16 s. / År: 2003</p> <p>Navn: Bronger, C. & Rustan, Ø. H. / tittel: Edellauskoger i Oslo, botanisk undersøkelse av verneverdier, Oslo helseråd. / År: 1983</p> <p>Navn: Ytrehorn, O. & Rui, S. / tittel: Botanisk diversitet ved Akerselva. Vurdering av verneverdi og skjøtsel. Miljø- og næringsmiddelstaten, Oslo kommune. / År: 1996</p> <p>Navn: Stabbetorp, Odd / tittel: / År:</p> <p>Navn: Oslo kommune, BYM / tittel: / År:</p> <p>Navn: Lars Erik Høitomt / tittel: / År:</p> <p>Navn: Høitomt, L.E. / tittel: Vurdering av konsekvenser for naturmiljø i forbindelse med planlegging av ny skole i Frysjaveien 31, Oslo kommune. BioFokus-rapport 2017-21. Stiftelsen BioFokus. Oslo. / År: 2017</p>

Norsk institutt for naturforskning, NINA, er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur–samfunn.

NINA ble etablert i 1988. Hovedkontoret er i Trondheim, med avdelingskontorer i Tromsø, Lillehammer, Bergen og Oslo. I tillegg driver NINA Sæterfjellet avlsstasjon for fjellrev på Oppdal, og forskningsstasjonen for vill laksefisk på lms i Rogaland.

NINAs virksomhet omfatter både forskning og utredning, miljøovervåking, rådgivning og evaluering. NINA har stor bredde i kompetanse og erfaring med både naturvitere og samfunnsvitere i staben. Vi har kunnskap om artene, naturtypene, samfunnets bruk av naturen og sammenhenger med de store drivkreftene i naturen.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-3374-3

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger